
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПЛЯЖНИМ ВОЛЕЙБОЛОМ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Ольга Дев'ятаєва, Тетяна Кропивницька

Аннотация. В работе рассмотрены организационные структуры управления развитием пляжного волейбола на международном (на примере Международной федерации волейбола) и национальном (на примере Конфедерации волейбола Бразилии и Федерации волейбола Украины) уровнях. Выделены положительные стороны системы управления пляжным волейболом в стране-лидере данного вида спорта. Сравнительный анализ структуры и направлений деятельности федераций Бразилии и Украины позволил увидеть возможные пути совершенствования организационно-управленческой системы пляжного волейбола в нашей стране.

Ключевые слова: пляжный волейбол, организационно-управленческая структура, Международная федерация волейбола, Конфедерация волейбола Бразилии, Федерация волейбола Украины.

Abstract. The paper discusses the organizational structures of management of development of beach volleyball at the international (for example, the International Volleyball Federation) and national (for example, the Confederation of Volleyball Brazil and the Ukrainian Volleyball Federation) levels. Positive aspects of management systems of beach volleyball in the leading countries have been outlined. The comparative analysis of the structure and activity directions of federations of Brazil and Ukraine has allowed seeing possible ways of improving the organizational and managerial system of beach volleyball in our country.

Keywords: beach volleyball, organizational and managerial structure, International Volleyball Federation, Confederation of Volleyball Brazil, Ukrainian Volleyball Federation.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток будь-якого виду спорту в державі залежить від ряду факторів, серед яких основними є ефективно функціонуюча організаційна структура управління видом спорту, відповідність матеріально-технічного, науково-методичного, кадрового, фінансового, правового, інформаційного та медичного видів забезпечення світовим стандартам, сучасна науково обґрунтована система підготовки спортсменів на всіх його рівнях (від масового до спорту вищих досягнень) та ін. У свою чергу, створення цих умов залежить від ставлення до спорту державних органів влади, а також можливостей країни [6].

Щорічно у світі зростає популярність пляжних ігрових видів спорту – волейболу, гандболу, футболу, тенісу та ін. [4], про що свідчить позитивна динаміка кількості людей, які займаються цими видами спорту в світі, проведення великої кількості міжнародних змагань (Світової серії, чемпіонатів світу та Європи, чемпіонатів, що проводяться регіональними конфедераціями та ін.), включення видів спорту даної групи в програми найбільших міжнародних комплексних змагань (пляжного волейболу в програму Олімпійських ігор, пляжного гандболу – Всесвітніх ігор), а також планування на 2017 р. проведення Всесвітніх пляжних ігор SportAccord, до програми яких увійдуть всі пляжні спортивні ігри [8].

Об'єктом дослідження обрано пляжний волейбол – вид спорту, який має найдавнішу історію

розвитку (на початку ХХ ст.), найбільшу популярність у світі серед пляжних спортивних ігор [8].

В даний час провідні позиції на міжнародній арені практично у всіх пляжних ігрових видах спорту, в тому числі й пляжному волейболі, належать Бразилії. Її спортсмени неодноразово ставали переможцями та призерами Олімпійських турнірів, вигравали золото на Всесвітніх іграх, перемогли на чемпіонатах світу як серед чоловічих, так і серед жіночих збірних команд [8, 9].

Як зазначалося вище, одним з основних факторів успішного розвитку виду спорту є рівень його організаційного забезпечення. Вивченням даних питань займалися О. В. Борисова (на матеріалі тенісу) [2], І. С. Павлюк (на прикладі гандболу) [5], М. В. Терещук (на матеріалі гольфу), О. С. Андреев, А. А. Дьомін (на прикладі міні-футболу) [1, 3]. Однак досліджень, спрямованих на аналіз систем організації та управління розвитку пляжним волейболом на міжнародному та національних рівнях, у доступній нам літературі зустріти не вдалося. У зв'язку з цим, наше дослідження було спрямоване на вивчення і порівняння структур та напрямів діяльності: Міжнародної федерації волейболу (англ. International Volleyball Federation, FIVB) як головної керівної організації всесвітнього рівня; Конфедерації волейболу Бразилії (португ. Confederação Brasileira de Voleibol, CVB), функціонування якої протягом

багатьох років забезпечує світове лідерство спортсменів країни з пляжного волейболу; Федерації волейболу України (ФВУ), що не має достатнього досвіду розвитку пляжного варіанта гри, проте докладає чималих зусиль для зміни ситуації.

Роботу виконано відповідно до Зведеного плану НДР за темою 1.2 «Сучасний професійний спорт і шляхи його розвитку в Україні» (номер держреєстрації 0111U001715) та комплексного наукового проекту «Теоретико-методичні основи розвитку неолімпійського спорту», реалізація якого запланована на 2015–2017 рр. (номер держреєстрації 0115U002372).

Мета дослідження – вдосконалення організаційного забезпечення розвитку пляжного волейболу в Україні.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури, документальних матеріалів та інформації офіційних сайтів спортивних федерацій; порівняння та аналогія; синтез та узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення.

Розвитком класичного і пляжного волейболу в світі керує FIVB. Вона була заснована в 1947 р. і сьогодні є однією з найбільших і авторитетних спортивних організацій у світі, що об'єднує 220 національних спортивних федерацій [8].

У 1961 р. у структурі FIVB із метою ефективно організації та розвитку волейболу в усьому світі було створено п'ять континентальних конфедерацій:

- Європейську конфедерацію волейболу (англ. European Volleyball Confederation, CEV), що відповідає за координацію розвитку виду спорту у 55 європейських країнах, зокрема й в Україні;

- Азіатську конфедерацію волейболу (англ. Asian Volleyball Confederation, AVC), що координує діяльність національних структур 65 країн Азії, Австралії та Океанії;

- Африканську конфедерацію волейболу (англ. African Volleyball Confederation, CAVB), що розвиває вид спорту у 53 країнах Африки;

- Південноамериканську конфедерацію волейболу (англ. South American Volleyball Confederation, CSV), що допомагає розвивати вид спорту в 12 країнах Південної Америки, в тому числі й Бразилії;

- Конфедерацію волейболу Північної, Центральної Америки і Карибського басейну (англ. North, Central America and Caribbean Volleyball Confederation, NORCECA), до повноважень якої входить управління 35 національними федераціями, створеними на цій території.

Всі конфедерації є структурними підрозділами FIVB та її представниками у своїх географічних зонах. Національні федерації з волейболу різних країн є одночасно членами FIVB і своєї регіональної конфедерації. Як правило, країна є членом

конфедерації свого регіону, проте можуть бути виключення [8].

Вищим керівним органом FIVB є Світовий конгрес, який скликається один раз на два роки – під час проведення чемпіонатів світу та в рік проведення Ігор Олімпіад. У роботі Конгресу беруть участь всі національні федерації, які є членами FIVB або кандидатами на вступ до даної організації.

Для вирішення завдань, поставлених Світовим конгресом перед FIVB, його делегати строком на чотири роки обирають Адміністративну раду у кількості 30 осіб. Зі складу своїх членів Адміністративна рада призначає Виконавчий комітет, який реалізує рішення Конгресу, а також організовує повсякденну діяльність FIVB. Керує його роботою Президент, що обирається Конгресом терміном на чотири роки. В даний час очолює FIVB бразилець Граса Фільо [8].

Для вирішення спеціальних завдань, що стоять перед FIVB, в її структурі створені постійно діючі технічні комісії, комітети і ради, однією з яких є Міжнародна рада з пляжного волейболу (рис. 1) [8].

Міжнародна рада з пляжного волейболу є головним керуючим органом даного виду спорту в світі. До її основних напрямів діяльності належать:

- ✓ популяризація пляжного волейболу в світі, розширення географії його розвитку;
- ✓ координація діяльності національних федерацій, сприяння їх взаємному співробітництву та

Рисунок 1 – Організаційно-управлінська структура FIVB [8]

взаєморозумінню, а також врегулювання будь-яких спорів;

✓забезпечення дотримання Конституції FIVB, кодексу поведінки, офіційних правил і будь-яких інших рішень організації;

✓сприяння розвитку дружніх відносин між національними федераціями і всіх посадових осіб, тренерів, суддів та гравців;

✓сприяння створенню нових національних федерацій та забезпечення їх членства у FIVB;

✓розробка міжнародного календаря змагань;

✓організація чемпіонатів світу, континентальних чемпіонатів та всіх офіційних змагань FIVB із пляжного волейболу;

✓сприяння організації курсів, сучасних тренінгів та навчальних занять для підвищення кваліфікації тренерів та суддів.

Сьогодні Бразилія – країна-лідер на міжнародній спортивній арені з пляжного та класичного волейболу. Її вищим керівним органом є Бразильська конфедерація волейболу (CBV), заснована 16 серпня 1954 р., яка входить до складу CSV та FIVB. Конфедерація координує діяльність 27 регіональних асоціацій Бразилії, які керують розвитком волейболу (в тому числі пляжного) на певній території країни, і об'єднує понад 87 тис. спортсменів [9].

Під керівництвом CBV бразильцями завойовано шість золотих медалей на Олімпійських іграх, з яких чотири – з класичного та дві – з пляжного волейболу. Чоловіча збірна команда Бразилії з класичного волейболу у 1992 і 2004 рр. ставала переможцем Олімпійських ігор, жіноча – у 2008 і 2012 рр. З пляжного волейболу бразильські спортсмени вибороли дві золоті медалі: у 1996 р. в Атланті серед жінок та у 2004 р. в Афінах серед чоловіків. Спортсменам Бразилії належать ще дев'ять олімпійських медалей з пляжного волейболу іншого гатунку, з яких – шість срібних та три бронзові [8, 9].

CBV тричі визнана FIVB «найуспішнішою федерацією у світі (1997/98/99 рр.)». Саме в цей період часу національні збірні команди Бразилії з класичного і пляжного волейболу почали з'являтися серед провідних світових держав і залишаються лідерами дотепер [8, 9].

Також CBV стала першою спортивною федерацією в світі, яка отримала сертифікат якості системи управління ISO 9000:2001, присвоєний Міжнародною організацією зі стандартизації (англ. International Organization for Standardization, ISO), що підтверджує ефективність її роботи [9].

CBV має схожу організаційну структуру з FIVB. Вона представлена такими гілками (рис. 2) [9]:

✓президія (португ. *Presidência*) – головний орган управління CBV, загальні збори всіх членів організації для вирішення стратегічних питань;

✓адміністрація (португ. *Administração*) – займається плануванням, організацією та управлінням діяльності з адміністративної підтримки, такий, як технології, бухгалтерський облік, управління кадрами, казначейство, право, реєстрація трансфертів спортсменів, обслуговуючий персонал, проїзд, проживання спортсменів;

✓відділ з контролю-нагляду (португ. *Superintendência*) – планує і координує діяльність CBV, організовує робочі групи, стежить за виконанням роботи;

✓відділ з пляжного волейболу (португ. *Vôlei de Praia*) – керує діяльністю з даного виду спорту в Бразилії, організовує та проводить національні змагання, координує розвиток пляжного волейболу в країні, займається відбором найсильніших спортсменів на великі міжнародні змагання;

✓національна комісія підготовки тренерів (португ. *Comisso Nacional de Treinadores, CONAT*) – координує підготовку кадрів, проводить навчальні курси та семінари для тренерів з класичного та пляжного волейболу;

✓національна арбітражна комісія (португ. *Comissão Nacional de Arbitragem, COBRAV*) – займається питаннями арбітражу обох видів спорту;

✓відділ керівництва національними змаганнями (португ. *Competições Nacionais*) – регулює і організовує національні змагання та чемпіонати, а також міжнародні турніри з класичного волейболу (наприклад, Гран-прі, Суперліга, Кубок Бразилії, відбіркові змагання та ін.);

✓відділ з відбору (португ. *Seleções*) – керує діяльністю, пов'язаною з відбором гравців на чемпіо-

Рисунок 2 – Організаційно-управлінська структура CBV [9]

нати світу, Світову лігу, Гран-прі та ін. змагання з класичного волейболу;

✓ відділ роботи з пресою (португ. Imprensa) – відповідає за роботу із засобами масової інформації (ЗМІ), сприяє популяризації бразильського класичного і пляжного волейболу в ЗМІ;

✓ відділ з управління реалізацією соціальної програми VivaVôlei (португ. VivaVôlei);

✓ відділ з маркетингу (португ. Marketing) – займається розробкою системи маркетингу та просування бразильського волейболу як товару на ринку, налагоджує відносини зі споживачами та партнерами;

✓ відділ подій (португ. Eventos) – координує діяльність з проведення різних заходів, що пов'язані з класичним і пляжним волейболом в Бразилії.

Успіх CBV був досягнутий під керівництвом Граса Фільо, який з 2012 р. очолює FIVB. У минулому він був успішним спортсменом і неодноразово виступав за національну збірну команду Бразилії з волейболу. Після закінчення спортивної кар'єри зайнявся організаційною роботою: в 1993 р. обраний членом виконавчого комітету Національного олімпійського комітету Бразилії; 1995 р. – очолив CBV, у 2003 р. – став президентом Американської конфедерації волейболу і Панамериканського волейбольного союзу. У 1996 р. Граса Фільо увійшов до складу Адміністративної ради FIVB, а в 2003 р. став її віце-президентом. Крім того, з 2008 р. обіймав посаду голови Комітету з інвестицій FIVB. У 2010 р. – став головою Ради з пляжного волейболу FIVB, після чого був обраний главою даної Федерації [8, 9].

За тривалий період роботи на посаді президента CVB Граса Фільо з метою створення стратегії розвитку класичного і пляжного волейболу в Бразилії підготував п'ять книг (видані в період з 1998 по 2010 р.). Слід зазначити, що автор пропонує скористатися успішним досвідом розвитку волейболу й іншим державам [9].

Одним із масштабних волейбольних проєктів CBV стало створення Центру розвитку волейболу (англ. Center Development of Volleyball, CDV) в Сакураема [9]. Сьогодні це один з найсучасніших навчальних Центрів з класичного і пляжного волейболу в світі. Загальна площа складає 108 000 м². На території розташований готель з 314 номерами, який може одночасно розмістити понад 1 тис. спортсменів. Функціонують шість майданчиків для пляжного волейболу, а також чотири спортивні зали з 8 майданчиками для класичного волейболу. У комплексі розміщується також футбольне поле, два тенісних корти, 25-метровий та дитячий басейни, фізіотерапевтичний та медичний кабінети, приміщення для фітнесу площею 800 м², два конференц-зали (60 осіб), дослідницький центр із сучасним обладнанням для оцінки стану спортсме-

нів, у тому числі пристосоване для навантажувального тестування, а також джакузі, сауна і парна, необхідні як засоби відновлення після тренувальних навантажень спортсменів. На території розташований зал місткістю до 300 чоловік з повним аудіовізуальним обладнанням, додаткова аудиторія для 54 осіб, ресторан, музей волейболу. Сьогодні функціонування Центру розвитку волейболу сприяє успішним виступам збірних команд Бразилії на міжнародній спортивній арені.

CDV використовується в навчально-тренувальному процесі бразильських команд на рівні дитячо-юнацького, резервного, масового, а також спорту вищих досягнень. У Центрі проводяться навчальні курси з підготовки та перепідготовки тренерів, суддів, спортивних фахівців та ін. Відповідні матеріальні ресурси центру доступні для проведення наукових досліджень і семінарів [9].

Одним з напрямків діяльності CDV є розробка та реалізація програми VivaVôlei, спрямованої на залучення дітей 7–14 років до занять класичним і пляжним волейболом [10]. Проєкт був ініційований CBV у 1999 р., а в 2003 р. з метою управління даною програмою створено інститут VivaVôlei. Сьогодні він координує роботу більше 70 центрів розвитку волейболу у всіх регіонах Бразилії, де займаються понад 25 тис. дітей та підлітків. Інститут несе відповідальність за створення матеріально-технічної бази, періодичну заміну обладнання, забезпечує контроль над діяльністю центрів, а також проводить різні навчальні курси для викладачів.

В Україні керівною організацією з пляжного волейболу є Федерація волейболу України (ФВУ). Вона входить до складу CEV і FIVB. Організаційна структура ФВУ представлена на рисунку 3 [7].

Так, в структурі ФВУ, аналогічно з FIVB і CBV створена спеціальна комісія з пляжного волейболу, основними завданнями якої є популяризація та розвиток пляжного волейболу на території нашої країни, організації та проведення змагань, представництво вітчизняних спортсменів на великих міжнародних змаганнях.

Порівнюючи системи організації та управління волейболом Бразилії та України, слід зазначити, що вони побудовані за аналогією з FIVB і мають деякі власні особливості, обумовлені відмінностями національних і міжнародних організацій. В CVB і ФВУ створено підрозділи, що відповідають за підготовку кадрів (у CVB – національна комісія підготовки тренерів, в ФВУ – тренерська комісія); спеціальні відділи по роботі з пресою, маркетингу та ЗМІ; національні арбітражні комісії.

Однак є і суттєві відмінності. Так, в CVB окремо сформований відділ, відповідальний за проведення національних змагань і підрозділ, який координує діяльність з проведення різних заходів, пов'язаних з класичним і пляжним волейболом в

Рисунок 3 – Організаційна структура ФВУ

Бразилії. У ФВУ діють відділи зв'язку з Верховною Радою та державними структурами, а також студентського та аматорського волейболу, які не представлені у структурі CBV.

Суттєвим є те, що в Бразилії CBV об'єднує 27 регіональних асоціацій з волейболу, які охоплюють всю територію країни, кожна з них діє в певному закріпленому за нею регіоні. В Україні пляжний волейбол розвивається стихійно і лише в невеликій кількості міст: функціонують Харківська, Київська, Рівненська та Одеська міські федерації волейболу. Для того щоб розширити географію розвитку виду спорту необхідно створити такі підрозділи в кожній з областей нашої країни.

Варто було б приділити увагу розробці та впровадженню програм з розвитку волейболу на рівнях масового та дитячо-юнацького спорту. В організаційній структурі CBV діє спеціальний відділ за програмою VivaVôlei, який сьогодні охоплює 25 тис. дітей та підлітків у 70 регіонах Бразилії, які в подальшому зможуть поповнити національні збірні команди країни, тому Конфедерація вкладає значні ресурси в даний проект. Особливу увагу в рамках цієї програми приділяють дітям з неблагополучних сімей, залучення яких до занять спортом, як вважають бразильські фахівці сприяє зниженню показників дитячої злочинності.

Незважаючи на сприятливе кліматогеографічне положення і наявність великої кількості природних пляжів (більше 2 тис.), за підтримки держави був побудований Центр розвитку волейболу, який має

сучасну інфраструктуру і забезпечує кваліфіковану підготовку більш, ніж 1 тис. бразильських волейболістів одночасно. Враховуючи кліматичні умови нашої країни, українським спортсменам просто необхідна наявність критих спортивних комплексів для цілорічних тренувальних занять. У країні функціонують понад 800 громадських пляжів у літній період часу, однак тільки деякі з них пристосовані та доступні для занять пляжним волейболом.

До подальших напрямів розвитку організаційного забезпечення пляжного волейболу в Україні можна віднести:

- відкриття підрозділів ФВУ в усіх обласних центрах України;
- створення в структурі ФВУ відділу з розробки та реалізації соціальних проектів, спрямованих на залучення дітей та підлітків до занять волейболом;
- активна діяльність, спрямована на побудову нових пляжних майданчиків і створення критих спортивних комплексів;
- пошук недержавних шляхів функціонування, одним з яких може стати отримання міжнародних грантів на розширення інфраструктури виду спорту;
- об'єднання зусиль національних структур, що опікують пляжними видами спорту щодо їх популяризації та розвитку;
- врахування досвіду країн-лідерів щодо функціонування виду спорту.

Висновки:

1. Міжнародна система управління розвитком пляжного волейболу представлена FIVB, в структурі якої створена спеціальна Рада з пляжного волейболу. Конфедерації FIVB діють на всіх континентах та об'єднують національні спортивні федерації, як правило, своїх географічних зон.

2. На міжнародній арені країною-лідером з пляжного волейболу є Бразилія. Вищою керівною організацією розвитку класичного і пляжного волейболу в країні виступає CVB. Вона має ефективно функціонуючу організаційну структуру, яка представлена керівними та виконавчими органами, що забезпечують діяльність цієї організації у всіх штатах Бразилії.

3. Організаційні структури CVB та ФВУ влаштовані за зразком FIVB і мають деякі відмінні риси, обумовлені особливостями у діяльності національних і міжнародних організацій. Суттєвими відмінностями CVB від ФВУ є: наявність 27 регіональних асоціацій, що охоплюють всю територію Бразилії; створення спеціального відділу з програми VivaVôlei, яка об'єднує 25 тис. дітей і підлітків у 70 регіонах країни; будівництво за підтримки держави Центру розвитку волейболу, який сьогодні забезпечує кваліфіковану підготовку більш, ніж 1 тис. бразильських волейболістів.

До подальших напрямів розвитку організаційного забезпечення пляжного волейболу в Україні слід віднести: відкриття підрозділів ФВУ у всіх обласних центрах України; створення в структурі федерації відділу з розвитку соціальних проєктів, спрямованих на залучення дітей та молоді до занять волейболом; активна діяльність щодо матеріально-технічного забезпечення виду спорту з можливим залученням міжнародних грантів; вивчення

досвіду провідних країн та об'єднання зусиль національних організацій з пляжних видів спорту.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні організаційно-управлінської системи інших пляжних спортивних ігор – футболу і гандболу на міжнародному та національному рівнях, їх порівняння; дослідженні чинників, що сприяють розвитку даної групи видів спорту у світі, з метою створення ефективних умов їх функціонування у нашій країні.

Література

1. Андреев О. С. Организационные аспекты развития мини-футбола в Российской Федерации: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. С. Андреев. – Малаховка, 2008. – 25 с.
2. Борисова О. В. Современный профессиональный спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу) / О. В. Борисова. – К.: Центр навч. л-ри, 2011. – 310 с.
3. Демин А. А. Организационно-управленческие аспекты повышения эффективности функционирования профессиональных клубов по мини-футболу в Российской Федерации: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / А. А. Демин. – Смоленск, 2013. – 25 с.
4. Кыласов А. В. Этнокультурное многообразие – новая парадигма в развитии спорта / А. В. Кыласов, С. Н. Гавров // Материалы V Международного конгресса «Человек, спорт, здоровье» 21–23 апреля 2011 г. – СПб.: Изд-во «Олимп. Санкт-Петербург». – 2011. – С. 161–163.
5. Павлюк И. С. Организационные основы развития игровых видов спорта в Украине (на примере гандбола): автореф. дис. канд. наук по физ. воспитанию и спорту: 24.00.01 / ИУФВСУ. – К., 2008. – 20 с.
6. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения / В. Н. Платонов. – К.: Олимп. лит., 2004. – 808 с.
7. Статут, звітні документи про фінансування Федерації волейболу України. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.fvu.in.ua/index.php/about/documentation.html>
8. Beach volleyball development and management FIVB. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.fivb.org/EN/BeachVolleyball/>
9. Confederação Brasileira de Voleibol. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://2015.cbv.com.br/cbv/institucional/historia>
10. Descrição do Projeto Vivavolei. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://vivavolei.cbv.com.br/index.php/2014-10-28-18-40-31/descricao-do-programa>

References

1. Andreyev O. S. Organizational aspects of the development of mini-football in the Russian Federation: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics: 13.00.04 / O. S. Andreyev. – Malakhovka, 2008. – 25 p.
2. Borisova O. V. Modern professional sport and ways of its development in Ukraine (by the example of tennis) / O. V. Borisova. – Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2011. – 310 p.
3. Demin A. A. Organizational and management aspects of improving the efficiency of the professional clubs in mini-football in the Russian Federation: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics: 13.00.04 / A. A. Demin. – Smolensk, 2013. – 25 p.
4. Kylasov A. V. Ethnic and cultural diversity – a new paradigm in the development of sport / A. V. Kylasov // Proceedings of the V International Congress «People, Sport and Health» April 21–23, 2011 – Saintt. Petersburg: Publishing House «Olimp». Saint Petersburg. – 2011. – P. 161–163.
5. Pavlyuk I. S. Organizational basis for the development of team sports in Ukraine (by the example of handball): author's abstract for Ph.D. in Physical Education and Sport: 24.00.01 / NUPESU. – Kyiv, 2008. – 20 p.
6. Platonov V. N. The system of training athletes in Olympic sports. The general theory and its practical applications / V. N. Platonov. – Kiev: Olimpiyskaya literatura, 2004. – 808 p.
7. Statute, reporting documents of financing of the Federation of volleyball of Ukraine. – [Electronic resource] // Access mode: <http://www.fvu.in.ua/index.php/about/documentation.html>
8. Beach volleyball development and management FIVB. – [Electronic resource] // Access mode: <http://www.fivb.org/EN/BeachVolleyball/>
9. Confederação Brasileira de Voleibol. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://2015.cbv.com.br/cbv/institucional/historia>
10. Descrição do Projeto Vivavolei. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://vivavolei.cbv.com.br/index.php/2014-10-28-18-40-31/descricao-do-programa>